

Geográfus Hírlevél 42.

Következő szám várható megjelenése: 2016. szeptember közepe
Hírzárás: 2016. szeptember eleje

Szeged, 2016. június 14.

TARTALOM

TANULMÁNY

„Mit nekem te zordon Kárpátoknak fenyesekkel vadregényes tája!” Az Alföld erdősítése az 1920-as évek elején (<i>Hollósi Gábor</i> , Budapest – Debrecen).....	3
--	---

KONFERENCIA-BESZÁMOLÓ

„Társadalomföldrajzi kihívások...” nemzetközi konferencia a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (<i>Vince Tímea</i> , Beregszász).....	6
---	---

Levegő és Víz Konferencia Kolozsvárott (2016. március 25-26) (<i>Mika János</i> , Eger).....	8
---	---

KÖNYVISMERTETÉS

Lehet-e más a döntés? (<i>Hoyk Edit</i> , Kecskemét).....	10
--	----

Földrajz, történelem és még ennél is több (<i>Géczi Róbert</i> , Budapest – Kolozsvár).....	12
--	----

TUDOMÁNYOS ÉS OKTATÁSI ESEMÉNYEK.....	15
--	-----------

„Mit nekem te zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes tája!” Az Alföld erdősítése az 1920-as évek elején*

Az Alföldről rendszerint a délibábos pusztaság, a végeláthatatlan horizont, a gémeskút körül legelő jószágok, esetleg Rózsa Sándor és a korabeli betyárvilág jut eszünkbe, az erdőket képzeletünk többnyire csak a hegyvidékkel köti össze. Mikor, milyen okokból és hogyan kezdődött meg az Alföld erdősítése? A választ az 1923. évi XIX. törvénycikk és indoklása alapján Hollósi Gábor, a VERITAS Történetkutató Intézet tudományos főmunkatársa foglalja össze.

A Duna-Tisza között borító buckás homokterületből sok ezer hold még az 1920-as évek elején is a mezőgazdasági kultúra nyomait nélkülöző, sivatagszerű pusztaság volt. A Nagykunság és a Hajdúság fátlan síkjainak nagy kiterjedésű szikes legelőin fűvet alig talált a kihajtott jószág, a talaj csontkeményre aszott és szétrepedezett a száraz nyarak során. A tropikusan forró nyarat száraz ősz követte, az év végére pedig szigorú tél állt be. Rövid és csapadékszegény volt a tavasz, hiába remélt májusi esőt a gazda, helyette gyakran már kánikulai forróság érkezett vagy tönkretette a gyümölcsfák virágait a késői fagy. A tavaszi és őszi szelek, amelyek sokszor napokig tartottak, az Alföld fátlan síkjain akadálytalanul végigszáguldva gyakran a vihar erejéig fokozódtak, a kevés nedvességet hamar elpárologtatták és a vetés alá meglazított homoktalajt felragadva felhőszerűen hordozták magukkal. Így előfordult az is, hogy az elvetett rozs a második-harmadik szomszéd telkén csírázott ki.

Összefüggött-e a Tisza szabályozásával az alföldi aszály?

Ámbár ezt – miután az 1860-as évek első felében az évszázad aszálykatasztrófája sújtotta az Alföldet – többen állították, már a XIX. században tudósok cáfolták, mégis: az 1923. évi XIX. törvénycikk indoklása ismét utal rá. Eszerint a Duna és a Tisza völgyében az ármentesítési munkálatok során hatmillió kataszteri holdnyi területet csapoltak le, hatalmas párolgó felületeket alkotó vizeket, amelyek a csapadékszegény Alföld levegőjét a növények fejlődéséhez szükséges párával látták el. Az 1920-as évek első felének döntéshozói – a futóhomok megkötésén túl – e hiány pótlásáról is erdőtelepítéssel kívántak gondoskodni, törekedve arra, hogy ott megtelepedjenek és elszaporodjanak az énekesmadarak is, aminek a káros rovarok és hernyók elpusztításában a gyümölcstermesztés igen nagy hasznát veszi.

Városban tisztább volt a levegő, mint falun

A termelési és a klimatikus viszonyok javításán túl az alföldi települések egészségügyi viszonyainak megváltoztatása ugyancsak fontos szempont volt. A nyári forróságban ugyanis a kiaszott síkság lisztszerűvé vált porát és a kiszáradt szikes tavak alján kivirágzott sziksót a legkisebb légáram is felkavarta, a legelőről visszatérő jószágok és a robogó kocsik porfelhővel töltötték fel a levegőt a falvakban. Így a tuberkulózis (gümőkór) – amely elsősorban a tüdőt támadta meg – az alföldi falvak lakói közül több áldozatot szedett, mint azok közül, akik nagyvárosokban éltek.

Szalmával és trágyával fűtöttek

A termelési, a klimatikus és az egészségügyi viszonyok javításán kívül a törvény alkotóinak volt egy negyedik célja is: Trianon után a lakosság faszükségletének biztosításáról is kellett gondoskodni. Igaz ugyan, hogy a tanyák és a falvak népe korábban is szalmával és trágyával fűtött más tüzelőanyag híján – így a földeket sajnos nem kellően trágyázták –, a

* A tanulmány megjelent az *Élet és Tudomány* LXXI. évfolyam 15. számában (2016. április 8.) 457-459. old.

városlakók számára azonban, akik szénrel vagy fával tüzeltek, a hiány erősen érzékelhetővé vált. A háború előtti időben a tüzelőanyag, az épületfa- és a szerszámfa-szükséglet fedezése nem okozott gondot, a fát a hegyvidékekről szállították, a Dunán, a Tiszán, a Kőrösön és a Maroson. Trianon után azonban a fa és a kőszén beszerzése csaknem lehetetlenné vált, a helyzet enyhülését a külkereskedelem helyreállításától is várták.

Miért volt az erdősítés helyes megoldás?

Az erdőnek a korhadó levelekből képződött szivacszerű feltalaja a lehullott csapadék vizét könnyen magába szívja, lombkoronája miatt pedig mérséklődik a nap és a szél párologtató hatása. Így lehetővé válik a csapadékvíznek az altalajba való leszivárgása, elraktározódása. Ugyanakkor az erdő lombozata nagy mennyiségű vizet párologtat el, amelyet gyökérzetével a föld mélyéről emel fel. Ez ahhoz vezet, hogy a levegő páratartalma tetemesen növekedni kezd. Az erős páraépcsés pedig az alsó légrétegek hőfokát csökkenti, amit az erdőkben és azok közelében különösen a napnyugta és napkelte közötti időszakban lehet jól érzékelni.

És az útszéli fákkal mi lesz?

Az 1923. évi törvény megkülönböztette a gazdasági fásítást és az erdősítést. Erdősíteni a mezőgazdasági termelésre alkalmatlan, futóhomokos, silányhomokos, szikes, vadvizes és ártéri részeket, illetve a kopárterületeket kellett, úgy, hogy az egyes birtokokon beerdősítendő részekből a szomszédos részekkel együtt lehetőleg nagyobb, zárt erdőtetek keletkezzenek, illetve, hogy az egyes birtokrészek önálló erdőgazdaság céljára elegendő nagyságúak legyenek. Ezzel szemben a gazdasági fásítás a megművelt földeken szélfogók, fasorok telepítését jelentette, szegélyfákkal való körbevétel nagyobb kiterjedésű birtokok esetében, illetve legelők belsejében ligetes foltok létrehozását a talaj védelme és javítása, továbbá a jószágnak menedékhely teremtése érdekében. Fontos szempont volt, hogy minden község határában erdő legyen, ehhez – ha műveletlen föld nem állt rendelkezésre –, igénybe vehetők voltak elsősorban önként felajánlott, ennek hiányában községi tulajdonban álló, végső esetben pedig nagyobb földbirtokokhoz tartozó területek. Habár a törvény indoklása szerint útszéli fák telepítése is kívánatos lett volna, az utak és környezetük fenntartása nem a földművelésügyi miniszter hatáskörébe volt utalva, így erre nem terjedt ki a 1923-as törvény hatálya.

A törvény a döntést nem létező szervekre bízta

A betelepítendő területek kijelölésére öt év állt rendelkezésre. A kijelölés és a tervek költségeit az állam viselte. A Magyar Királyi Erdőhivatal az érdekelt birtokosok meghallgatásával előbb kijelölési tervet készített, amit a községházán egy hónapra közszemlére tettek, azután tárgyalás következett. A terv készítése során, a helyszínen ideiglenes határjelekkel jelölték meg a beerdősítésre javasolt területek határát. A tervet a Magyar Királyi Erdőigazgatóság felülvizsgálta, és az Erdőgazdasági Kamara véleményével együtt felterjesztette az Országos Földbirtokrendező Bíróságnak. A végleges döntés itt született meg, az erdők törzskönyvét és a gazdasági fásítások törzskönyvét is ez a szerv vezette. Ezután következett a helyszínen a tartós határjelek elhelyezése, majd elkészültek a fásítási tervek. Az Alföld talaja ugyanis tág határok közt mozgó változatosságot mutatott, így más-más fanemet és erdősítési módot kívántak meg a különböző apróbb foltok. Végül a fásítások fennmaradásához üzemtervek és használati tervek készültek a helyes gazdálkodáshoz. Az eljárás érdekessége, hogy ekkor az erdészeti igazgatás átalakítása még csak tervbe volt véve, így az erdőigazgatóságok és az erdőgazdasági kamarák (érdekképviseltek) még nem léteztek. A joghézagot kerülve, a feladatkörök ellátására a törvény átmenetileg más szerveket ruházott fel. Valószínűleg ezzel függ össze, hogy a törvény csak külön földművelésügyi miniszteri rendelettel lépett életbe.

A telepítést a birtokos fizette

Az erdőtelepítés a birtokosnak volt a feladata, anyagi erejéhez mért határidő alatt. Ha nem cselekedett, birtokát a község válthatta meg. Ha nem történt megváltás vagy a telepítést a község sem végezte el, az állam hajtotta végre a birtokos vagy a község terhére. E rendelkezésnek az volt az indoka, hogy az erdőtelepítésből elsősorban a tulajdonosnak lesz haszna, aki birtokának nem, vagy csak alig jövedelmező részeit befásítja. Számítottak azonban arra is, hogy a szükséges csemetemennyiséget a tulajdonosok többsége nem tudja előállítani. Így, hogy a távoli területekről a drága pénzen való beszerzés, illetve a hosszas szállítás során a csemeték károsodása elkerülhető legyen, a törvény akként rendelkezett, hogy az államnak kell mérsékelt áron vagy díjmentesen rendelkezésre bocsátani a szükséges csemetemennyiséget. Lehetővé tette azt is, hogy az erdősítt területre földadó alól 6–15 évig mentességet lehessen adni. Állami csemetekertek céljára a községeknek kellett területet rendelkezésre bocsátani. Az állam kísérleti telepeket létesített, hogy az erdősítés sikerét befolyásoló tényezők – az Alföld talaj- és klimatikai viszonyainak, a talajvíz játékának – és a különböző fafajok talajigényének vizsgálatát lehetővé tegye.

A büntetéspénzeket is az erdőkre fordították

Ha a törvény rendelkezéseit megszegte a birtokos – beleértve, ha a kijelölési munkálatot akadályozta bármilyen módon – erdőrendészeti kihágás miatt 100.000 koronáig, visszaesés esetében pedig 200.000 koronáig terjedhető pénzbírságra számíthatott. (A pengőt csak 1926-ban vezették be, ekkor még az Osztrák–Magyar Monarchia idejéből származó koronával fizettek.) A pénzbírság négyötöd része az Országos Erdei Alapot, egyötöd része pedig a község beteg- és szegényalapját illette.

Magyarország első zöldtörvénye

Az alföldi erdő telepítéséről és a fásításokról szóló 1923. évi XIX. törvénycikk a trianoni Magyarország első zöldtörvénye, amelynek megalkotása – a közhiedelemmel szemben – elsősorban nem, illetve nem csak az új határok létrejötte miatt volt szükséges. A lakosság faellátásnak biztosítása fontos szempont volt ugyan, de a törvény elsődleges célja mégiscsak az, hogy az Alföld mezőgazdasági termelését és állattenyésztését előmozdítsa, illetve a klíma- és egészségügyi viszonyait javítsa. E tekintetben tehát akkor is lépéseket kellett volna tenni, ha az I. világháború Magyarország számára másként végződik. A törvény Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszterségének elévülhetetlen érdeme, aki Bethlen István kormányába parasztszármazású politikusként került be. Az alföldi erdők telepítésének a bugaci Alföldfásítási Múzeum állít emléket.

Hollósi Gábor, Budapest – Debrecen

„Társadalomföldrajzi kihívások...” nemzetközi konferencia a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán

Egy 2012-ben hasonló témakörben megrendezett tudományos konferencia folytatásaként 2016. március 31 – április 1. között a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, a Földtudományi és Turizmus Tanszék és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet szervezésében újra nemzetközi földrajzi konferenciára került sor „Társadalomföldrajzi kihívások és adekvát válaszlehetőségek a XXI. század Kelet-Közép-Európájában” címmel. Az eltelt néhány év alatt számos változás történt a térség társadalomföldrajzi helyzetében, módosultak a régiót érintő kihívások, újak is jelentkeztek, amelyek naprakész válaszok keresésére ösztönzik mind a döntéshozókat, mind a kutatókat. Ez inspirálta, hogy négy év elteltével újra színteret biztosítsunk a nevezett témakörrel foglalkozó szakemberek tanácskozásának.

A rendezvényre mintegy 130 résztvevő jelentkezett be, elsősorban Magyarországról és Ukrajnából, de Romániából, Szlovákiából, Lengyelországból és Belorussziából is.

A konferencia résztvevőit a fogadó intézmény rektora, Orosz Ildikó és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke, Szász Jenő köszöntötte.

A megnyitót a plenáris előadások követték. Először Rudenko Leonyid akadémikus, az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Földrajztudományi Intézetének vezetője tartotta meg előadását „Ukrajna térfejlődésének kihívásai és akadályai az európai integráció felé vezető úton” címmel, majd Kocsis Károly, az MTA levelező tagja, az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság elnöke, az MTA Földrajztudományi Intézetének igazgatója következett, az Európai Gazdasági Térségbe (EGT) irányuló nemzetközi migráció térbeli sajátosságairól (2014–2015) szóló előadásával. A további plenáris előadók között szerepelt Péli Márton, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet Kutatási, Stratégiai és Koordinációs Igazgatóságának igazgatóhelyettese, aki Közép-Európa és a Kárpát-medence változó geoökonómiai pozícióiról és nemzetstratégiai fejlesztési lehetőségeiről tartott előadást, végezetül Dnyisztrjanszkij Miroszlav, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Lvivi Ivan Franko Nemzeti Egyetem professzora ismertette Ukrajna déli és keleti nagytérségei területi-politikai helyzetével kapcsolatos kutatási eredményeit.

A többi résztvevő előadásainak megtartása a szekcióüléseken történt. A 2012-ben rendezett konferenciához képest egy új terület kutatási eredményeinek bemutatására is sor került a Környezeti problémák szekciójában, 14 előadással. A Népszé- és társadalomföldrajz, valamint a Régiók és határok szekció munkája 2 csoportban folyt, összesen 30-30 előadással. A Gazdaságföldrajz szekció programjában 12, a Turizmus szekcióban 14 előadás szerepelt. Az

angol nyelvű előadások kivételével a résztvevők munkáinak prezentálása két nyelven (magyar, ukrán) történt.

A konferencia másnapján szakmai kirándulásra került sor, amelynek keretében a résztvevők a Munkácsi várat és Munkács belvárosát tekintették meg, majd a program az Árpád-vonal felsőgerebeni bunkerrendszerében tett látogatással folytatódott.

Az előadások anyagai konferenciakötetben jelentek meg, amelyet a regisztrációkor a résztvevők mindegyike kézhez kapott.

A konferencián lehetőség nyílt a különböző társadalomföldrajzi műhelyek kutatási eredményeinek bemutatására, egy-egy kérdésen, problémán való együttgondolkodásra, szakmai eszmecserékre, vitákra. Azonban számos kérdés nyitva maradt, melyek kutatása egy következő szakmai konferenciáig akár új eredményekkel is bővíthet.

A konferencia megrendezését és a kiadvány megjelentetését a rendezők – a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet – mellett a Bethlen Gábor Alap is támogatta.

Vince Tímea, Beregszász

Levegő és Víz Konferencia Kolozsvárott (2016. március 25-26)

A Babes-Bolyai Tudományegyetem Földrajz Kara Immár 13-ik alkalommal rendezett nemzetközi konferenciát *Air and Water Components of the Environment* címmel. A rendezvény hagyományosan angol-román munkanyelvű, míg a kezdő napra megjelenő, lektorált tanulmánykötet kizárólag angol nyelvű írásokat tartalmaz.

Az idei rendezvényre 12 országban illetve az EU központjában (Brüsszel) dolgozó szerző 53 tanulmányt készített: Ezeket egy plenáris ülésen és nyolc, részben párhuzamos szekcióban mutattak be és hallgattak meg a résztvevők. Idén a közeli Húsvét miatt volt ugyan kb. 20%-os távolmaradás, de a program így is este 6-ig tartott.

Az üdvözlő beszédek között a Víz Világnapja (UNESCO, március 22) idei szlogenjét (*Water and jobs*) és jelentőségét Pándi Gábor-, míg a Meteorológiai Világnap témáját (*The Year 2015 – Hotter, Drier, Wetter. Face the Future*) és fontosságát Florin Moldovan kolozsvári kollégák érzékeltették a résztvevőkkel. (E két előadás a megjelent tanulmánykötet elején is olvasható az előadók tollából.)

A kötetben szereplő, Magyarországról érkezett előadások és poszterek a következők voltak.

Plenáris előadások:

János MIKA (Eszterházy Károly Főiskola, Eger): *Challenges for Meteorology in The Sustainable Development Goals (2015-2030)*

Ákos RÉDEY (Pannon Egyetem, Veszprém), et al., *Mitigation of Hazardous Impacts of Industrial Waste on Environmental Elements*

Szekció-előadások:

László LAKATOS (Eszterházy Károly Főiskola, Eger): *The Role of Water in Microclimate Manipulation in Orhards*

Júlia GÖNDÖCS (Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest) et al.: *Analysing Urban Effects in Budapest Using the WRF Numerical Weather Prediction Model*

József SZENDI (Közszolgálati Egyetem, Hadmérnöki Doktori Iskola Budapest): *Network Security at FMCG Sector*

János MIKA (Eszterházy Károly Főiskola, Eger) et. al.: *Air Pollution Features of the Valley-Based Towns in Hungary*

Tatjana JUZSAKOVA (Pannon Egyetem, Veszprém), *Investigation of Red Mud Surface Properties for Catalytic Reaction Studies*

Róbert TÓTH, László NYITRAI (Országos Meteorológiai Szolgálat, Budapest): *Investigation of Saharan Dust Transport on the Basis of Aerological Measurements*

Poszter:

Csenge DIAN (Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest) et al.: *Analysis of Urban Local Climate Using In-Situ Measurements*

A határon túli magyar kollégák szekció-előadásai:

Otilia RUSZ (Román Meteorológiai Szolgálat, Marosvásárhely): *Analysis of Daily Temperatures Data in Târgu Mureş from the Period 1951-2014*

Csaba HORVATH (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár) et al.: *Assessing Rainfall Erosivity from Monthly Precipitation Data*

Gábor PANDI, Melinda VIGH (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár): *Spatial Differentiation of Flow in Apuseni Mountains*

Boglarka CZELLECH (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár) et al.: *Saline Water Resources in Cluj-Napoca Surroundings*

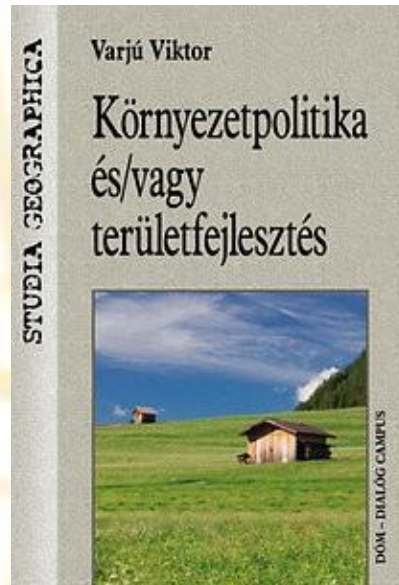
A teljes tanulmánykötet rövidesen kikerül a konferencia honlapjára (<http://aerapa.conference.ubbcluj.ro/Engleza/index.htm>), ahonnan jelenleg a 2009 és 2015 közötti kötetek tölthetők le (2016. április 24-án 14 órakor az idei kötet még nem volt látható)

A tartalmas konferencia sűrű programját egész napos tanulmányi kirándulás követte Kolozsvár – Torda – Tövis – Diód – Remetei kolostor sziklaszoros – Gyulafehérvár – Balázsfalva – Kolozsvár útvonalon. A leghűségesebb résztvevők március 27-én vasárnap három órás gyalogos városnézésen is részt vehettek.

Mika János, Eger

Lehet-e más a döntés?

Varjú Viktor: *Környezetpolitika és/vagy területfejlesztés. A környezeti- és fenntarthatósági politika dilemmái és viszonya a fejlesztéspolitikához.* Pécs – Budapest: Studia Geographica – Dialog Campus Szakkönyvek, Dóm Kiadó, 2015. 158.

VARJÚ VIKTOR *Környezetpolitika és/vagy területfejlesztés* című könyve azokra a kérdésekre helyezi a hangsúlyt a területfejlesztés témáján belül, amelyek a környezeti szempontok érvényesítésének lehetőségére, illetve annak szükségességére koncentrálnak.

A könyv címe – bár a mű lényeges, és tágabb érdeklődésre is számot tartó témát elemez – nem szerencsés. Lefedi ugyan a lényegét, és erre alapozva érthetőnek is tekinthető a választás, ugyanakkor az „és/vagy” megoldás a környezetpolitika és a területfejlesztés között bizonyos szinten értelemzavaró, ami kissé gátolja a lényegi mondanivaló átadását. A zavaró érzést az alcím már feloldja, amely besorolja a munkát a környezet, a fenntarthatóság és a fejlesztéspolitika témaköreibe.

A környezeti kérdéseket boncolgató művek – értelemszerűen – környezetünk megóvásának szükségességéből indulnak ki, illetve történeti kontextusba helyezve mutatják be a környezetvédelem és a környezetpolitika kialakulását, fejlődését nemzetközi és hazai szinten. Nem kivétel ez alól jelen munka sem, amely a fő téma felvezetéseként – környezetpolitikai szemszögből közelítve – a könyv első részében foglalkozik a második világháború utáni „ébredéssel”, valamint a globális környezeti kérdésekkel.

A környezetvédelem valójában a környezeti elemeknek az emberi szempontokat szem előtt tartó védelmét jelenti. Úgy is fogalmazhatunk, önös érdekek vezérelnek minket, amikor a levegő, a vizek, a természet eredeti, vagy ahhoz közeli állapotban megtartását tűzzük ki célként. Ugyanakkor éppen ebből a megfontolásból kiindulva kellene mindannyiunknak tisztában lenni azzal, hogy a környezet pusztításával járó életvitel, gazdasági tevékenység legelső sorban nem a Földnek, mint bolygónak, hanem az emberiségnek a fennmaradására jelent veszélyt.

A globális környezeti problémák közös gyökere a túlnépesedés. A világ fejlett országaiban alapvetően nem a népességszám túlzott gyarapodása, sőt, sokkal inkább annak csökkenése okoz problémát, viszont a százezres, milliós nagyvárosok olyan népességtömörüléseket jelentenek a világ bármely pontján, amelyből már számos környezeti dilemma adódik. A területfejlesztés oldaláról közelítve ezen a ponton „nő össze” a két oldal, miután a nagyvárosok fejlesztési kérdései, igényei a területfejlesztés hangsúlyos részét képezik.

A szerző ezen összefüggés mentén gyűjti össze a vonatkozó elméleti ismereteket, és vizsgálja meg azok működését a gyakorlatban. Kiemelten foglalkozik a környezetpolitikának a

fejlesztéspolitikába integrálására tett lépésekkel, valamint a regionális politikai szabályozás környezeti vonatkozásaival. Az elméleti kereteken belül talán legfontosabb elemként a stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) domborodik ki, amelynek megjelenése, az egyes országok környezetpolitikai gyakorlatába integrálódása a könyv gerincének is tekinthető.

Az SKV jelentőségét a szerző külföldi tapasztalataihoz kötődő gyakorlati elemzései mutatják be. Az Egyesült Királyság és Hollandia negatív és pozitív példát egyaránt szolgáltat, és összehasonlításuk a hazai tervezési gyakorlattal alapot teremt a tanulságok levonásához.

A mű utolsó része a 2007-13-as tervezési időszakra koncentrálva foglalja össze az Országos Fejlesztési Koncepció, valamint a Regionális Operatív Programok környezeti vonatkozásait. Az Európai Unió tervezési gyakorlata megköveteli a környezeti szempontok érvényesítését, a környezetpolitika integrálását az ágazati politikákba. Sajnálatos módon a hazai gyakorlat ennek leginkább „papíron tesz eleget”, és a környezet védelmének kívánalmi valójában jelenleg sem élveznek prioritást. Holott, mint fentebb láttuk, a környezetvédelem és ennek nyomán a környezetpolitika fejlesztési gyakorlatba integrálása nem, mint szükséges rossz kellene, hogy megjelenjen, hanem evidenciaként kezelve szolgálhatná a fenntarthatóságot, végső soron a fejlesztések eredményeinek hosszú távú gazdasági és társadalmi fennmaradását.

A területfejlesztés és a környezetpolitika integrált kezelésének ellentmondásaira világít rá művében a szerző, különösen a hazai gyakorlati tapasztalatok elemzése révén. Emellett igyekszik megoldást is kínálni a felvázolt ellentmondásokra, amellyel a jövő területfejlesztési döntéseinek környezeti szempontokat is figyelembe vevő előkészítése lenne megvalósítható.

A könyv mondanivalója tehát a környezeti érdekek érvényesítésének szükségessége a terület- és településfejlesztésben, amely azonban Magyarországon még gyerekcipőben jár. Be kell látnunk, hogy a világ számos országához hasonlóan – és az Európai Unió célkitűzéseinek dacára – a környezeti érdekek folyamatosan háttérbe szorulnak a gazdasági, társadalmi és politikai érdekek mögött. Messze vagyunk még attól, hogy észrevegyük: fordítva ülünk a lovon. A törekvések, irányelvek, törvények, célkitűzések adottak; de a rövidlátó gondolkodás legtöbbször diadalt arat a hosszútávra tervezés mögött. Ennek megváltoztatása mindannyiunk feladata kell, hogy legyen.

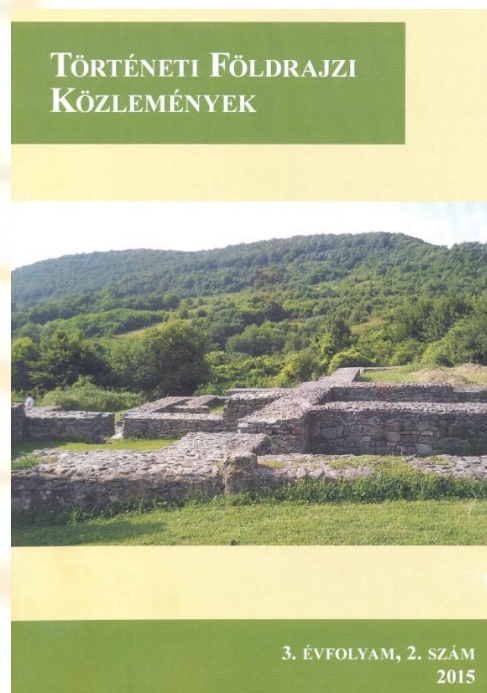
A szerző tehát egy fontos, és a jövőt alapvetően meghatározó témát elemez művében, amely hasznos olvasmányként szolgálhat a környezetpolitikával és a területfejlesztéssel szakmai szinten foglalkozók, valamint a döntéshozók számára egyaránt. Szerencsés lenne, ha erről a témáról a szakmai szereplőkön túl a szélesebb közönség is bővebb ismeretekkel rendelkezne, ám a könyv szakszöveggént jellemezhető stílusa ezt kevésbé támogatja. További hiányosságként róható fel, hogy a témát alkotó két pillér – a környezetpolitika és a területfejlesztés – sok esetben egymás mellett, és nem egybekapcsolva tárgyalt, ami kissé darabossá teszi a művet, és szintén az olvasmányosság rovására megy.

A könyv a Dóm – Dialóg Campus Kiadónál jelent meg 2015-ben, 158 számozott oldalt, 12 ábrát és 15 táblázatot tartalmaz.

Hoyk Edit, Kecskemét

Földrajz, történelem és még ennél is több

Történeti Földrajzi Közlemények (szerk: KÓKAI Sándor). 3. évf., 2. sz. Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 2015. pp. 320.

KÓKAI Sándor intézetvezető és egyben szerkesztő jóvoltából a *Geográfus Hírlevél* 31. számában szó esett az akkoriban, 2013-ban induló – FRISNYÁK Sándor professzor úr nevével fémjelzett Tanácsadó és Lektorai Testület által patronált – elektronikusan és papíralapon is megjelenő interdiszciplináris kiadványról. Az azóta eltelt viszonylag rövid idő, valamint a megjelent számok bizonyították a földrajz e határterületének eredményeit bemutató publikációk egy szakkiadványban való megjelenésének jogosultságát

Az elmúlt év novemberében mindössze alig száz példányban napvilágot látott a kiadvány legújabb száma, mely megjelenésével párhuzamosan a világhálón is olvashatóvá vált.* Az igen gazdag és tartalmas kötet CSÜLLÖG Gábor köszöntésével indul annak apropóján, hogy az ELTE adjunktusa, a kiadvány Tanácsadó és Lektorai Testületének tagja, a megjelent számokban rendszeresen publikáló, valamint az MTA Történeti Földrajzi Albizottság titkáráként is tevékenykedő kollégánk kerek születésnapját ünnepelhette. Jelen sorok írója mindezekhez csak annyit fűzhet, hogy: *Hajrá Gábor! Isten éltesse!*

A kötet tartalomjegyzékét böngészve feltárul a földrajztudománynak az interdiszciplináris jellegét artikuláló tanulmányok tematikáinak sokfélesége a klímarekonstrukciós próbálkozásoktól kezdve, a tájváltozások megragadásán és a tájhatárok lehatárolásán át a szociálgeográfiai és városszerkezeti változások, valamint a politikai földrajzi vonatkozások bemutatásáig. A teljesség igénye nélkül illetve a terjedelmi korlátok figyelembe vételével néhány – bevallom, igen szubjektív szempontok alapján kiválasztott – tanulmány pársoros bemutatására próbálkoznék, ezért elnézést kérek mindazoktól a szerzőktől, akiknek nevét nem említem meg.

Számomra igen érdekesnek tűnt, ezért elsőnek DÖVÉNYI Zoltán *Vulkánkitörés és éhínség. Megjegyzések a Tambora 1815-ös kitörésének következményeihez a Kárpát-medencében* című, az izlandi Eyjafjallajökull 2010-es kitörése óta igen aktuális témát tárgyaló tanulmányán akadt meg

* Lásd: http://zeus.nyf.hu/~foldrajz/torteneti_foldrajzi_kozlemenyek4.pdf

a szemem. Az elmúlt évben, az indonéziai vulkán kitörésének b centenáriuma alkalmával Bernben egy konferenciát is szerveztek, melyen a kitörés következményeit nem csak a természettudományos jellegű szempontból – vulkanizmus, klímarekonstrukció, kitörésmodellezés, klímátörténelem – értelmezték, hanem annak társadalmi, művészeti és kulturális hatásait is megpróbálták feltárni és nyilvánosságra hozni. A szerző a történelmi háttér – napóleoni háborúk, gabonakonjunktúra, az 1813-1814-es évek rossz időjárásának és az azt követő gyenge termésátlagok okainak – bemutatása után egyrészt a budai csillagda által mért időjárási adatsorokra alapozva, másrészt Réthly Antal által közölt adatokra, valamint a kortársak leírására hivatkozva a vulkánkitörés okozta szélsőséges időjárás következményeit értékeli. Megtudjuk, hogy az egész világot – a Kárpát-medencét is – sújtó hatalmas károkat okozó viharok, jégesők, belvizek, erős szelek, áradások, későtavaszi fagyok és az extrém mennyiségű csapadékmennyiség nem kizárólag a vulkáni erupció folyamán a levegőbe került hamu, hanem inkább a jelentősen megnőtt kéndioxid-tartalommal magyarázható. Az 1816-os év a lehullott szélsőséges csapadékmennyisége mellett az átlaghőmérsékletnek 0,4-0,7 °C-kal történő csökkenésével is „kilóg” az adatsorból. Mindezek gyenge termést és éhínséget okoztak. A szerző azt a következtetést vonja le, hogy a Kárpát-medence leginkább érintett területe a Körösöktől délre húzódó Duna-Tisza köze volt, és e térség részben kiterjedt Kárpátaljára, a Bánságra és a Partiumra is.

HORVÁTH Gergely tanulmánya – *A bányák, mint történelmi földrajzi és tájtörténelmi elemek* – kimondottan tájökológia kérdést boncolgat. A szerző, mint a tájtörténelmi és a tájlesztéskai kérdések kiváló ismerője cikkében a tájak egyfajta egységesülésének és karakterük eltűnésének problematikája kapcsán egy igen régi tevékenység, a bányászat természeti, gazdasági és társadalmi hatásai mellett egy eddig elhanyagolt hatását, a tájformáló szerepét vizsgálja. A tanulmánya alfejezeteinek címei – *Bányászat és történelem, Bányászat és tájváltozás, Bányászat és érték, Bányászat és turizmus* – híven tükrözik a tárgyalt kérdéseket hazai és nemzetközi kitekintésben egyaránt. Jelenleg a bányák által okozott táji változások „inkább riasztanak, mintsem vonzanak”, pedig ez a félig természetes, részben antropogén táj egyben történelmi jellegű is, „állapotjavítása, megőrzése mellett célszerű lenne kulturális-történelmi értékeinek” kihasználása, és ebben jelentős szerepe lehet a geoturizmusnak – mutat rá összegzésében a szerző.

A gazdaság-, ipar- és közlekedéstörténelmi kutatás rendszerint országos szinten közelíti meg a tárgyát. Ennek a módszernek nagy előnye, hogy átfogó, egységes képet tud rajzolni valamely kor társadalmi-gazdasági helyzetéről és viszonyairól. Hátránya, hogy kevésbé alkalmas a helyi sajátosságok feltárására. Azokat a cezúrákat és üroket, amelyeket az általános történelmi-földrajzi írás hagy, sok esetben kitölti az a kutatási módszer, amely az országos eseményeket a nagy „történelmi” tájegységek vagy adminisztratív területek keretében tárgyalja. Bár ennek a látásmódja is az országos történetíráshoz igazodik, mivel eredményeit az országrészek összehasonlító vizsgálata alapján éri el, nem mossa el a történelmi fejlődés által kialakult különbözőségeket és sajátosságokat. Ugyanakkor a gazdaság- és tudományfejlődés által indukált kis és legkisebb földrajzi-történelmi képleteket és természeti-társadalmi következményeket még ez a tájiséget szem előtt tartó módszer is homályban tarthatja. Ennek elosztatása elsősorban a helytörténetírás feladata. ERŐSS Gábor *Tiszatarján ártéri gazdálkodása a 18–20. században*, FRISNYÁK Sándor *Egy bodrogi közti település, Pácin történelmi tájhasználat* és ELEK György *A 18-19. század vízügyi munkálatainak hatása Karcag város határában. A Karajános-mocsár* című munkája többek közt ezt az igényt teljesíti. Mindhárom tanulmány egy-egy település és annak környéke tájváltozásának, a területhasználat alakulásának, a bevált és a lehetőségek függvényében változó gazdálkodási lehetőségeknek (például fokgazdálkodás) alapos és igen részletes leírását tartalmazza.

Nagyobb tájak és tájegységek képezik néhány tanulmány témáját. TAMÁS László a Komáromi járás tájkarakteréről, KÓKAI Sándor a Bánság, a Partium és a Szörénység régiós lehatárolásának kérdéséről, NAGY Miklós Mihály a magyar államhatár történelmi fejlődésének formáiról és alakulásáról, az államhatár fejlődésének esetleges „magyar útjának” létezéséről, KONECSNY Károly Szatmár vármegye folyónak vízjárásáról, BOROS László a Felvidék fontosabb településeinek etnikai összetételének változásáról, míg DOBÁNY Zoltán a Felső-Hernád folyása mentén található negyvenkét település történeti-földrajzi mutatóiról értekezik.

Végül egy hiányosságról. Az olvasószerkesztés mellőzése kedvezőtlen benyomást kelt az olvasóban. Nem is a helyesírási hibák miatt, hiszen a szerzők félreütései – mivel nagyon ritkák, nem okoznak sem esztétikai, sem tárgyi „kárt” az írásokban –, de az egységes formátum illetve a szerzőkre vonatkozó adatok hiánya zavaró. Egyes auktorok lábjegyzetben feltűntetik kilétüket, mások csak a kiadvány Tanácsadó és Lektor Testületének tagjai között szerepelnek, és megint másokról nem derül ki semmi sem. Szívesen vettem volna, ha róluk is szerepelne egy-egy adat. Merném ajánlani a *Magyar Tudomány*, esetleg a *Korunk* példáját, ahol a tanulmány címe alatt, vagy – a kolozsvári kiadvány esetében – a borító belső „fülén” szerepelnek a szerzők legfontosabb adatai. A kiadványról alkotott összkép azonban – főleg a tartalmi szempontokat figyelembe véve, hiszen ez az erőssége – kedvező.

Géczi Róbert, Budapest – Kolozsvár

Tudományos és oktatási események

Itthon

2016. június 16. **A Magyar Földrajzi Társaság rendkívüli közgyűlése.** Budapest
<http://www.foldrajzitasasag.hu/rendezvenyek>

2016. augusztus 25-28. **Magyar Földrajzi Napok. VIII. Magyar Földrajzi Konferencia.** Eger
<http://foldrajzinapok.hu/>

2016. augusztus 26-28. **Magyar Földrajzi Napok. Sikeres vidék, sikeres település Konferencia.** Eger
<http://foldrajzinapok.hu/>

2016. augusztus 26-27. **Magyar Földrajzi Napok. Oktatásmódszertani és Földrajztanári Konferencia.** Eger
<http://foldrajzinapok.hu/>

2016. augusztus 26. **Magyar Földrajzi Napok Doktoranduszi Konferencia.** Eger
<http://foldrajzinapok.hu/>

Határon túl

2016. június 30 – július 3. **IX. Tudomány- és Technikatörténeti Konferencia.** Jegenye, Románia
<http://tkk.emt.ro/archivum.php>

Külföldön

EUGEO 2016 Seminar and General Assembly

2016. június 20-21. **International Conference on Climate Change Mitigation and Technologies for Adaptation.** Meghálaja, India
<http://ic3mta.com/index.html>

2016. június 22-24. **Ecosystem Services – Landscape Ecology Integrative Role.** Varsó, Lengyelország
<http://www.wgsr.uw.edu.pl/landscape>

2016. június 27-29. **Urban Water 2016.** Velence, Olaszország
<http://www.wessex.ac.uk/conferences/2016/urban-water-2016>

2016. június 28 – július 7. **16 SGEM. International Multidisciplinary Scientific GeoConference.** Albena, Bulgária
<http://www.sgem.org/>

2016. június 24-26. **The 8th International Symposium on Geography „Landscapes: Perception, Knowledge, Awareness and Action”.** Bukarest és Algyógy (Fehér megye), Románia
http://geosymposiumlandscapes.ro/?page_id=34&lang=en_US

2016. június 29 – július 1. **5th International Conference on Flood Risk Management and Response**. San Servolo-sziget, Velence, Olaszország
<http://www.wessex.ac.uk/16-conferences/friar-2016.html>

2016. július 12-14. **Sustainable City 2016**. Alicante, Spanyolország
<http://www.wessex.ac.uk/16-conferences/sustainable-city-2016.html>

2016. július 21- 22. **CUSP 2016 : 18th International Conference on Urban Studies and Planning**. Zürich, Svájc
<https://www.waset.org/conference/2016/07/zurich/ICUSP>

2016. augusztus 14-16. **5th International Conference on Geological and Environmental Sciences (ICGES 2016)**. Porto, Portugália
<http://www.icges.org/>

2016. augusztus 21-25. **33rd International Geographical Congress. Shaping Our Harmonious World**. Peking, Kína
<http://www.igc2016.org/dct/page/1>

2016. szeptember 8-10. **Conference Water Resources and wetlands**. Tulcea, Románia
<http://www.limnology.ro/wrw2016.html>

2016. szeptember 15-17. **The Fourth Romanian – Bulgarian – Hungarian – Serbian Conference „Geographical Research and Cross-Border Cooperation within the Lower Basin of the Danube**. Vidin, Bulgária
<http://forumgeografic.ro/events/>

2016. szeptember 29-30. **EUROGEO 2016. Geographic Information: for a Better World**. Malaga, Spanyolország
<http://www.eurogeography.eu/conference-2016-malaga/>

2016. október 10-11. **Climate Change 2016**. London, Egyesült Királyság
https://www.chathamhouse.org/conferences/climate-change-2016?utm_source=conference-alerts&utm_medium=website-listing&utm_campaign=listing

2016. október 11-12. **Third European SCGIS Conference. Geoinformation Tehcnologies for Natural and Cultural Heritage Conservation**. Szófia, Bulgária
<http://conf2016.segisbg.org/conf2016/>

2016. december 20-21. **4th MacroTrend: Conference on Applied Science: Paris 2016**. Párizs, Franciaország
<http://www.macroconference.com/paris-mcas.html>

2017. május 4-5. **II. International City Planning and Urban Design Conference on Cities and City Plans: The Past and the Future**. Isztambul, Törökország
<http://www.dakamconferences.org/#!cpud/avqax>

2017. május 26-27. **Seventh International Conference on the Constructed Environment**. Krakkó, Lengyelország
<http://constructedenvironment.com/2017-conference>

2017. augusztus 20-21. **CUSP 2017 : 19th International Conference on Urban Studies and Planning.** London, Nagy-Britannia

<https://www.waset.org/conference/2017/08/london/ICUSP>

2017. szeptember 4-6. **EUGEO 2017 Congress.** Brüsszel, Belgium

<http://www.eugeo.eu/news.html>

2018. augusztus 6-7. **CUSP 2018: 20th International Conference on Urban Studies and Planning.** Vancouver, Kanada

<https://www.waset.org/conference/2018/08/vancouver/ICUSP>

IMPRESSZUM

KIADJA A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETI FÖLDRAJZI ÉS GEOINFORMATIKAI TANSZÉKE

TANSZÉKVEZETŐ: DR. MEZŐSI GÁBOR

6722 SZEGED, EGYETEM UTCA 2-6

TEL: 0662-544156; FAX: 0662-544158

geography.hu/hirlevel

FELELŐS KIADÓ: DR. GÉCZI RÓBERT

E-mail: robi@earth.geo.u-szeged.hu

HU ISSN 2064-9800